

Η ελληνική καταγωγή του Ορφέως και η σημασία της

Ο Ορφέας είναι ένα τεράστιο κεφάλαιο σε αυτό που λέμε ελληνική παράδοση. Ο Πρόκλος αναφέρει ότι «*άπασα γαρ η παρ' Έλλησι θεολογία της Ορφικής εστί Μυσταγωγίας έκγονος*». Και όπως ασφαλώς θα γνωρίζουμε, ολόκληρο το οικοδόμημα του ελληνικού πολιτισμού θεμελιώνεται στην ελληνική λατρεία. Και αυτή δεν είναι κάτι άλλο παρά ο τρόπος θέασης του βίου, της φύσεως και του παντός. Δηλαδή, η ελληνική θεολογία. Από εκεί απορρέουν όλες οι υψηλές και διαχρονικές αξίες, τις οποίες η χριστιανική λαίλαπα είτε αντέγραψε είτε διέστρεψε και καταδίκασε.

Επόμενο είναι ότι η προπαγάνδα των χριστιανικών κύκλων που ερεθίζεται με οτιδήποτε ελληνικό, θα επιχειρούσε να διαστρέψει και να συσκοτίσει και τα περί του Ορφέως. Να μπερδέψει με σκοπό να επιφέρει τη σύγχυση. Δεν είναι λοιπόν τα πράγματα απλά και επιφανειακά. Είναι πολύ βαθύτεροι οι λόγοι, και μόνο αν εισχωρήσει κανείς στην ουσία του ελληνισμού και του Ιουδαιοχριστιανισμού θα μπορέσει να εννοήσει το γιατί ορισμένοι προσπαθούν να τον παρουσιάσουν ως «βάρβαρο». Διότι κάνοντας αυτό, προσπαθούν να στηρίξουν μια σειρά από ψευδολογήματα.

Κοντολογίς, οτιδήποτε κατόρθωσαν οι Έλληνες, δεν ήταν δικό τους παρά ξένο. Όσον αφορά τους μύθους που σχετίζονται με αυτήν την μέγιστη πνευματική οντότητα και τους οποίους διαστρέφουν ακριβώς επειδή δεν τους καταλαβαίνουν, φτάνοντας έτσι ακόμα και σε αυτό που αρχαίοι ονόμαζαν «ύβρη», δεν θα γίνει λόγος εδώ. Αυτό που θα επιχειρήσουμε είναι να παρουσιάσουμε όλα εκείνα τα στοιχεία που αναιρούν τις πλάνες των οπαδών της ιουδαϊκής σχισματικής ομάδας που καλείται χριστιανισμός.

Η δήθεν βαρβαρική καταγωγή του Ορφέως, επιχειρείται να στηριχθεί στο προσωνύμιο «Θράκας». Λέμε «Ορφεύς ο Θράκας». Η Θράκη κατά την εποχή εκείνη, εκτείνονταν σε μια πολύ ευρύτερη περιοχή από την σημερινή, που κατοικούνταν από πολλούς βαρβαρικούς λαούς, συμπεριλαμβανομένων όμως και ελληνικών φύλων. Η παραπλάνηση έγκειται στο ότι μένουν στην ονομασία αυτή,

χωρίς να δίδουν περισσότερα στοιχεία, στοιχεία που ξεδιαλύνουν μια και καλή το θέμα και που υπάρχουν στις πηγές. Φυσικά, το όλο τους εγχείρημα υποβοηθείται από αλλοίωση κειμένων και νοημάτων τα οποία δίνουν στους αδαείς αναγνώστες τους .

α) Καταγωγή Ορφέως

Ας δούμε κάποιες πληροφορίες σχετικά με τη Θράκη, από το παλαιό γεωγραφικό λεξικό του Ν. Λορέντη...

*Κατά τους αρχαιοτάτους χρόνους υπήρχον τα όρια και η έκτασις της χώρας ταύτης αμυδρώς προσδιωρισμένα· παρ' Ομήρω εκλαμβάνεται υπό τούτο το όνομα **όλη η επέκεινα της Θεσσαλίας εκτεινομένη χώρα της Ευρώπης επί της οποίας αναφέρει ο ποιητής ως ίδια μέρη την Πιερίαν, Ημαθίαν και Παιονίαν, κατοικούμενα υπό των Παιόνων και Κικόνων**. Ο δε Ηρόδοτος συγκαταριθμεί μεταξύ των εθνών της Θράκης τους Γέτας και Δάκας· κατά Στράβωνα, Σκύλακα και Πλίνιον, **εκτείνεται η Θράκη από τον Ίστρον ποταμόν έως του Στρυμόνος**· εκατωκείτο δε το πάλοι η Θράκη **από πολλούς κατ' ιδίαν λαούς**, έχοντας ίδια έθιμα και νόμους παραλλάττοντας προς αλλήλους.*

(σ. 208)

Άρα, όταν οι αρχαίοι μιλάνε για «Θράκη», αναφέρονται σε μια πολύ ευρύτερη περιοχή από αυτήν που καταλαβαίνουμε σήμερα. Σε αυτήν την περιοχή υπήρχαν πολλοί λαοί (φυλές). Άλλες βαρβαρικές και άλλες ελληνικές, όπως θα δούμε στην συνέχεια.

Είμαστε στην πολύ ευχάριστη θέση να διαθέτουμε αρχαία κείμενα που μας δίνουν πληροφορίες τόσο για την ακριβή περιοχή γέννησης του Ορφέως, όσο και την καταγωγή, αλλά και τον τόπο δράσης του. Ας εκκινήσουμε από τα «Αργοναυτικά» του Ορφέως. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στο τέλος του έργου:

*Ένθεν δ' ορμηθείς εσύθην χιονώδεα Θρήκην, **Λειβήθρων ες χώρον, εμή πατρίδα γαίαν**· άντρον δ' εισεπέρησα περίκλυτον, ένθα με μήτηρ γείνατ' ενί λέκτροις μεγαλήτορος Οιάγροιο.*

Τα Λείβηθρα είναι η πατρική γη του Ορφέως. Αυτά ανήκουν στην Θράκη (όπως λέγονταν τότε) και βρίσκονται στους πρόποδες του Ολύμπου. Ο Όλυμπος

βρίσκεται στα μεθόρια Θεσσαλίας και Μακεδονίας (όπως λέγονται σήμερα).

Το λεξικό του Σουίδα αναφέρει:

*Ορφεύς, Λειβήθρων των εν Θράκη (πόλις δε εστίν υπό τη Πιερία), υιός Οιάγρου και Καλλιόπης· ο δε Οιάγρος πέμπτος ην από Άτλαντος, κατά Αλκυόνη μιαν των θυγατέρων αυτού. **Γέγονε δε προ ια΄ γενεών των Τρωικών.***

Οι πληροφορίες γίνονται όλο και πιο συγκεκριμένες. Τα Λείβηθρα είναι στην Πιερία. Στο «Γεωγραφικό» λεξικό του Ν. Λορέντη, αναφέρεται για την Πιερία ότι είναι «επαρχία της σημερινής Μακεδονίας κειμένη επί των συνόρων της Θεσσαλίας πλησίον του όρους Ολύμπου, κατά Στράβωνα σχηματίζουσα τα παράλια μεταξύ του Αλιάκμονος ποταμού και του Αξιού, **αρχαιόθεν δε ανήκουσα εις την Θράκην· εκ της χώρας ταύτης κατήγετο ο Ορφεύς**» (σ. 446).

Ο γραμματικός και ποιητής Ιωάννης Τζέτζης (12ος αιώνας), στο έργο «Λυκόφρων», αναφέρει ότι ο Ορφέας κατοικούσε γύρω από τον Ελικώνα και τα Λείβηθρα. Το όνομα «Λείβηθρον» σημαίνει «ρείθρον, οχετόν, κρουρόν και τόπος εν τη Μακεδονία και κατά τον Ελικώνα» (Ησύχιος, «Γλώσσαι»). Σήμερα η περιοχή ονομάζεται «Κανάλια», και δηλώνει το ίδιο πράγμα. Δηλαδή, τόπο στον οποίο εκχέονται ύδατα και ο οποίος έχει πολλές χαράδρες και πηγές.

Στα Αργοναυτικά του Ορφέως αναφέρεται: «*Πιερήν Λειβήθρων τα΄ άκρα κάρηνα*».

Ο Παυσανίας στα «Βοιωτικά» (Λ΄7-9), γράφει ότι ο Ορφεύς ετάφη στο Δίον «*Μακεδόνων δε η χώραν την υπό το όρος την Πιερίαν*» και ότι υπάρχουν εκεί τα οστά του. Στα χρόνια που γράφει ο Παυσανίας (περίπου 2ος μεταχριστιανικός αιώνας), η Πιερία λέγεται ότι ανήκει στην Μακεδονία, όπως ακριβώς λέμε και σήμερα. Μάλιστα, «*ρει δε και ποταμός Ελικών*», ο οποίος φτάνει «*ως εν τω Ολύμπω*», περνώντας από τα Λείβηθρα, «*η επί Μακεδονίας τέτραπται το όρος*», και που «*ου πόρρω της πόλεως το του Ορφέως μνήμα*». Δηλαδή, δεν είναι μακριά τα Λείβηθρα από το Δίον, όπου βρίσκεται το μνήμα του Ορφέως. Για την ύπαρξη του μνήματος του Ορφέως στο Δίον, κάνει λόγο και ο Διογένης ο Λαέρτιος στους «Βίους Φιλοσόφων».

Στα Αργοναυτικά του Απολλωνίου του Ρόδιου, αναφέρεται:

Ας θυμηθούμε πρώτον τον Ορφέα, αυτόν που, κατά την παράδοση, τον γέννησε στη Θράκη, στην κορυφή της Πιμπληίδας, η Καλλιόπη σαν ενώθηκε με τον

Οίαγρο. [...] τον περίφημο Ορφέα, τον άρχοντα της βιστωνικής Πιερίας.
(Α΄, στ.24)

Εδώ, έχουμε την ονομασία του όρους στο οποίο γεννήθηκε ο Ορφέας.
Στα Αργοναυτικά» του Ορφέως, ο Ιάσων προσφωνεί τον Ορφέα:

*Ορφεύ, Καλλιόπης τε και Οίαγρου φίλε κούρε, **Βιστονίη Κικόνεσσι
πολυρρήνοισιν ανάσσων**, χαίρ' επεί Αιμονίους οχέας πρώτιστον ικανώ,
Στρυμονίας τε ροάς, Ροδόπης τ' αιπεινά προς άγκη.
(στ. 77 κε)*

Οι πληροφορίες που παίρνουμε από τον στίχο αυτό των Αργοναυτικών του Ορφέως, μας λένε ότι ο Οίαγρος βασίλευε στην Βιστονία στον λαό των Κικόνων. Οι Κίκονες ήταν «έθνος αρχαίον της Θράκης, κατοικούντες περί τα παράλια από του Ισμάρου έως του Λίσου ποταμού απέναντι της νήσου Σαμοθράκης» (Γεωγραφικό λεξικό Ν. Λορέντη, σ. 267). Στο ίδιο σύγγραμμα αναφέρεται ότι «κατά τα παράλια αυτής ήσαν επίσημοι **ελληνικαί αποικίαι** συσταθείσαι εξ αρχαίων ήδη χρόνων» (σ. 208).

Αναφέρει ο Όμηρος για τους Κίκονες (οι οποίοι στάθηκαν στο πλευρό των Τρώων): «Με τους κονταρομαχητές τους Κίκονες εκίνα, Εύφημος, του διόθρεφτου Κεάδη απ' τον Τροιζήνα» (Ιλιάδα, ραψωδία Β΄).

Όπως εξηγεί το ομηρικό λεξικό του Κωνσταντινίδη, «Τροίζηνος, υιός του Κέου, πατήρ Ευφήμου» (σ. 637).

Η γενεαλογική γραμμή περνά από τον Κέα (Κεάδη) στον Τροίζηνο και από εκεί στον Εύφημο που ηγείται των Κικόνων. Ο Κίκων ήταν γιος του Απόλλωνος και της νύμφης Ρόδου (ή Ροδόπης). Είναι πασιφανές ότι τα ονόματα είναι ελληνικά, και είναι σε χρήση μέχρι και στην σύγχρονή μας εποχή!

Μια επιπλέον απόδειξη για την ελληνικότητα του Ορφέως, είναι η δωρική του καταγωγή. Αυτό, μας το λέει ο ποιητής Μόσχος (2ος αι. π.κ.ε.), στο «Επιτάφιος του Βίωνος», όπου γράφει: «απώλετο Δώριος Ορφεύς».

Τέλος, να αναφερθεί ότι «Ελλάνικος δε και Δαμάσκης και Φερεκύδης εις Ορφέως το γένος ανάγουσι του Ομήρου» (Πρόκλος, βίος Ομήρου 26.14). Χρησιμότητα και αυτή η πληροφορία. Όστε ο Ορφεύς είναι πρόγονος του Ομήρου!

Ανακεφαλαιώνοντας για τα περί της καταγωγής του Ορφέως, έχουμε: Ο Ορφεύς ο Θράκας γεννήθηκε στο όρος Πιμπηίδα στα Λείβηθρα, κάτω από την Πιερία που είναι επαρχία της σημερινής Μακεδονίας, η οποία από αρχαιοτάτων χρόνων ανήκε στη Θράκη. Ο πατέρας του ο Οίαγρος, βασίλευε στην βιστωνική Πιερία, στους Κίκονες που ήταν ελληνικό φύλο.

Έλληνας λοιπόν ο Ορφεύς, για αυτό και ο Πausανίας τον βλέπει να αναπαριστάται με ελληνικό σχήμα και όχι με θρακικό, υπονοώντας βαρβαρικό: «*Ελληνικόν δε το σχήμα εστί τω Ορφεί, και ούτε η εσθής ούτε επίθημά εστίν επί τη κεφαλή Θράκιον*» (Φωκικά 30,6). Για ποιά βαρβαρική καταγωγή του Ορφέα μας μιλάνε οι σύγχρονοι πλαστογράφοι της ιστορίας;

β) Πιθανές ετυμολογίες του ονόματός του

Ακόμα και από την ετυμολογία του ονόματος «Ορφεύς», μπορεί κανείς να εννοήσει την ελληνικότητα του ονόματος. Παρακάτω είναι ορισμένες πιθανές ετυμολογήσεις.

A. Ορφεύς: από το «όρφνη», που σημαίνει «*το της νυκτός σκότος*»/ «*επί του σκότους του Άδου, του Κάτω Κόσμου*» (Δ. Δημητράκος, τ. Ι΄, σ. 5244).

Το ίδιο πράγμα αναφέρεται και στο λεξικό των Lidel και Scott (έκδοση Α. Κωνσταντινίδη): «*χθονός όρφνη, επί του κάτω κόσμου, δηλαδή του Αΐδου*»/«*Η ρίζα του όρφνη, ορφνός, ορφεύς είναι ερέφω: Έρεβος*». (τ. Α΄, σ. 361). Πράγματι, ο μύθος συνδέει τον Ορφέα με τον Άδη, καθώς κατέβηκε σε αυτόν για να φέρει την Ευρυδίκη στον επάνω κόσμο. Μπορεί όμως να συνδεθεί και με τα αρχαία μυστήρια τα οποία ήταν ακατανόητα για τους αμύητους. Άλλωστε Άδης σημαίνει αυτό που δεν βλέπεται με τα φυσικά μάτια.

B. Ορφεύς: από τη ρίζα «όρφ» που δείχνει ότι κάποιος στερείται κάτι. Εξ ου και η λέξη «ορφανός». Κάποιοι υποστηρίζουν ότι μπορεί να θεωρηθεί μεταφορικά «ορφανός», εφόσον στερήθηκε την σύζυγό του.

Γ. Ορφεύς: από το «Ορ» και το «φάος», που σημαίνει λόγος φωτεινός. Η λέξη «όρος» σημαίνει (και) «λόγος» (όρος εστί λόγος δηλών ποίον εστί, κατά τον Γαληνό), και η λέξη «φάος» σημαίνει το φως.

γ) Χρονολόγηση

Το ζήτημα της χρονολόγησης -όσον αφορά τα πρόσωπα της μυθολογίας, είναι δύσκολο ήδη από τα χρόνια του Διόδωρου του Σικελιώτη. Ο ίδιος γράφει:

Δεν αγνοώ πως όσοι συντάσσουν αρχαίες μυθολογίες συμβαίνει να

δυσκολεύονται πολύ κατά τη συγγραφή. Επειδή λόγω της αρχαιότητάς του το σχετικό υλικό είναι δυσεύρετο, οι γράφοντες βρίσκονται σε πολύ δύσκολη θέση, ενώ ταυτόχρονα καθώς η χρονική του τοποθέτηση δεν επιδέχεται ακριβή έλεγχο, κάνει τους αναγνώστες να περιφρονούν τα ιστορούμενα. Επί πλέον, η ποικιλία και το πλήθος των ηρώων, ημιθέων και των άλλων ανδρών που πρέπει να γενεαλογηθούν κάνουν σχεδόν ανέφικτη την αφήγηση. Μα το μεγαλύτερο και πιο εξωφρενικό εμπόδιο απ' όλα είναι πως συμβαίνει εκείνοι που ανέγραψαν τα αρχαιότατα γεγονότα και μυθολογίες να μην συμφωνούν μεταξύ τους.
(Ιστορική Βιβλιοθήκη, Βιβλίο Δ', 1.1)

Εντούτοις, η θέση του ιστορικού μας είναι η εξής...

Εμείς, όμως, μιας κι έχουμε αντίθετη γνώμη από εκείνους, υπεστήκαμε τον κόπο της σχετικής αναγραφής και φροντίσαμε με κάθε τρόπο να εκθέσουμε τους αρχαίους μύθους. Διότι πολλές και μεγάλες πράξεις συντελέστηκαν από τους ήρωες και τους ημιθέους και πολλούς άλλους μεγάλους άνδρες, τους οποίους, για τις ευεργεσίες που παρείχαν σ' όλους τους ανθρώπους, οι μεταγενέστεροι τους τίμησαν άλλους με ισόθεες και άλλους με ηρωικές θυσίες, ενώ όλους η ιστορία τους εξύμνησε στον αιώνα με τους επαίνους που τους έπρεπαν.
(ο. π.1.4)

Σύμφωνα με τις πηγές, ο Ορφεύς λαμβάνει μέρος στην Αργοναυτική εκστρατεία ως ιερεύς του Απόλλωνος (μάλιστα είναι ο πρώτος ιερεύς του Απόλλωνος), η οποία προηγείται του Τρωικού πολέμου. Συγκεκριμένα, το μεσαιωνικό λεξικό του Σουίδα, τοποθετεί τον Ορφέα ένδεκα γενεές πριν τα Τρωικά (Γέγονε δε προ ια' γενεών των Τρωικών).

Ο Διόδωρος ο Σικελιώτης τον τοποθετεί εκατό χρόνια πριν τον Τρωικό (Ιστορική Βιβλιοθήκη, Δ. Σικελιώτης, Ζ').

Πριν τα τρωικά, τοποθετείται και από τον χρονογράφο Ιωάννη Μαλάλα.

Το ίδιο μαρτυρά και το Πάριο Χρονικό, το οποίο έχει αξία μόνο ως αρχαιολογικό εύρημα και όχι για τις χρονολογήσεις που δίνει, εφόσον τα ιστορικά γεγονότα μετατοπίζονται σε πολύ παλαιότερες εποχές από ότι αυτό δείχνει. Σημασία έχει όμως ότι η αργοναυτική εκστρατεία τοποθετείται σε παλαιότερη εποχή σε σχέση με τα Τρωικά.

Ο αστρονόμος Κ. Χασάπης, μετά από ανάλυση αστρονομικών δεδομένων που δίδονται στον ορφικό ύμνο του Απόλλωνος, τοποθετεί τα ορφικά κείμενα ή στο 1366 π.κ.ε., ή στο 11.835 π.κ.ε. Γράφει στην μελέτη του: «Όπως είδομεν, εις τον ύμνον του Απόλλωνος γίνεται λόγος περί ισότητος των εποχών, χειμώνος και θέρουσ (μίξας χειμώνος θέρεός τ' ίσον αμφοτέροισιν). Είναι όμως δυνατόν να υπολογίσωμεν μετά πάσης ακριβείας τον χρόνον, κατά τον οποίον έλαβε χώραν το φαινόμενο τούτο, εξ αυτού δε να συμπεράνωμεν κατά τρόπον ασφαλή περί του χρόνου, που διετυπώθησαν οι Ορφικοί ύμνοι». Και αφού ο καθηγητής εξηγεί με μαθηματικούς υπολογισμούς πως έφτασε στις χρονολογήσεις αυτές, γράφει: «Εκ των δύο τούτων χρονολογιών (έχει καταλήξει παραπάνω στο 1366 και 11835 π.κ.ε.) είναι αναντιρρήτως απορριπτέα εφ' όσον ως προς το 1366 π.κ.ε. μεταθέτει τα γεγονότα κατά 10.369 έτη προς το απώτερον παρελθόν, κατά το οποίον ουδεμία ένδειξις υπάρχει και επομένως πιθανότης δια να εγράφησαν οι ύμνοι». Δηλαδή, η χρονολόγηση που μας πάει πιο βαθιά στην ιστορία, δεν απορρίπτεται από τον Κ. Χασάπη επειδή δεν βγαίνει με βάση τα αστρονομικά δεδομένα, αλλά διότι (όπως γράφει) «ουδεμία ένδειξις υπάρχει και επομένως πιθανότης δια να εγράφησαν οι ύμνοι».

Ας κρατήσουμε αυτές τις δυο χρονολογήσεις.

Ο Αριστοτέλης στο σύγγραμμά του «Μετεωρολογικά», στο πρώτο βιβλίο, μας λέει ότι ο Όμηρος είναι πρόσφατος αναφορικά με την εποχή που ιδρύθηκε η Μέμφις, δηλαδή το σημερινό Κάιρο. «[...] και το αρχαίον η Αίγυπτος Θήβαι καλούμεναι. Δηλοί δε και Όμηρος, ούτως πρόσφατος ων ως ειπείν προς τας τοιαύτας μεταβολάς· εκείνου γαρ του τόπου ποιείται μνείαν ως ούπω Μέμφιος ούσης ή όλως ή ου τηλικαύτης». Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της αρχαιολογίας, η Μέμφις ιδρύθηκε το 3100 π.κ.ε.

Τι σημαίνουν αυτά; Αν ο Όμηρος γεννήθηκε το 3100 π.κ.ε., τα Τρωικά έγιναν σε ακόμα παλαιότερη εποχή. Διότι έχουμε μαρτυρία ότι υπήρξε προ του Ομήρου ο Κόριννος ο Ιλιεύς, ο οποίος πρώτος έγραψε για τα Τρωικά και ήταν σύγχρονος των γεγονότων!

«Κόριννος, Ιλιεύς, εποποιός των προ Ομήρου, ως τισίν έδοξε· και πρώτος γράψας την Ιλιάδα, έτι των Τρωικών συνισταμένων. Ην δε Παλαμήδους μαθητής και έγραψε τοις υπό Παλαμήδους ευρεθείσι Δωρικοίς γράμμασιν» (Λεξικό Σούδα).

Τα Αργοναυτικά (στα οποία συμμετείχε και ο Ορφεύς), έλαβαν χώρα παλαιότερα.

Από τις χρονολογήσεις που κατέληξε ο αστρονόμος Κ. Χασάπης, η νεότερη δεν

ταιριάζει με τα παραπάνω δεδομένα. Μας μένει η αρχαιότερη, η οποία συνάδει με την μαρτυρία του Διογένη του Λαερτίου, ότι ο Ορφεύς είναι «αρχαιότατος». Ο δε φιλόσοφος και βασιλεύς Ιουλιανός, στην επιστολή του προς τον Ηράκλειο τον Κυνικό, γράφει ότι «**ο Ορφεύς είναι ο παλαιότατος ενθέως φιλοσοφήσας**» (Προς Ηράκλειον Κυνικόν).

Σε κάθε περίπτωση, ο Ορφεύς χρονολογείται πριν το 3100 π.κ.ε., και όχι τον 6ο αι. π.κ.ε.

δ) Η δράση του Ορφέως και η πηγή των γνώσεών του

Ο ιστορικός Διόδωρος ο Σικελιώτης, στην «Ιστορική Βιβλιοθήκη», συμπεριλαμβάνει τον Ορφέα μεταξύ των άλλων μεγάλων μυθολόγων- θεολόγων, Όμηρο και Ησίοδο (Βιβλίο ΣΤ΄, 1.3). Σε άλλο σημείο του έργου του, μας αναφέρει τους δασκάλους του Ορφέως, που είναι οι Ιδαίοι Δάκτυλοι ή αλλιώς Ετεοκρήτες.

Πρώτοι, λοιπόν, απ' όσους μνημονεύονται από την παράδοση, κατοίκησαν στην περιοχή της Ίδης στην Κρήτη οι Ιδαίοι Δάκτυλοι, όπως ονομάστηκαν. Ετούτοι, σύμφωνα με μια παράδοση, ήταν εκατό τον αριθμό, ενώ άλλοι λένε πως ήταν μόνο δέκα που έλαβαν αυτήν την ονομασία, ισάριθμοι με τα δάκτυλα των χεριών. Μερικοί, όμως, μεταξύ των οποίων και ο Έφορος, ιστορούν πως οι Ιδαίοι Δάκτυλοι γεννήθηκαν στην Ίδη της Φρυγίας και πως πέρασαν στην Ευρώπη με τον Μύγδονα· καθώς ήταν γόητες, επιδίδονταν στις μελωδικές φράσεις, τις τελετές και τα μυστήρια και ζώντας ένα διάστημα στη Σαμοθράκη εξέπληξαν σε μεγάλο βαθμό τους εκεί κατοίκους· την ίδια περίοδο και ο Ορφέας, προικισμένος με ξεχωριστή ικανότητα στην ποίηση και τη μελωδία, έγινε μαθητής τους και διατύπωσε (εξενεγκείν) πρώτος στους Έλληνες τις τελετές και τα μυστήρια.

(Ε΄,64.3-4)

Οι Ιδαίοι Δάκτυλοι, σύμφωνα με τα Αργοναυτικά του Απολλώνιου του Ρόδιου, ήταν δαίμονες, γεννήματα της νύμφης Αγκιάλης (Α΄, στ. 1129). Σύμφωνα με τον Πausανία, ταυτίζονται με τους Κουρήτες της θεάς Ρέας. Στον ορφικό ύμνο 31, αναφέρονται ως «ακόλουθοι της ορειμανούς Μητρός, φανερωτές των μυστηρίων».

Στο παραπάνω απόσπασμα πρέπει να προσέξουμε το «εξενεγκείν», που κάκιστα αποδίδεται σε μερικές μεταφράσεις ως «έφερε». Ο Ορφεύς δεν έφερε τις τελετές και τα μυστήρια από έξω. Διότι αν έκανε εισαγωγή, θα έλεγε «εισενεγκείν».

«Εξενεγκειν τελετας και μυστηρια» (ενεγκείν από το ρήμα φέρω) + πρόθεση εξ (εκ) = εκφέρω. Δηλαδή, ο Ορφεύς διατύπωσε δια κατάλληλων λέξεων, παρέθεσε, εξέδωσε, δημοσίευσε, πραγματεύτηκε, αποκάλυψε, και μαρτύρησε στα γραπτά του περί αυτών.

Σε πολλά σημεία της ελληνικής γραμματείας, φαίνεται ότι ο Ορφεύς δίδαξε τα ελληνικά μυστήρια. Για παράδειγμα, αναφέρει ο Δημοσθένης, «[...] και την απαραίτητον και σεμνήν Δίκην, ην ο **τας αγιωτάτας ημίν τελετάς καταδείξας Ορφεύς** παρά τον του Διός θρόνον φησί καθημένη πάντα τα των ανθρώπων εφοράν...» (Κατά Αριστογείτονος Α΄, 11).

Το ίδιο αναφέρει και ο Αριστοφάνης, «Ορφεύς μεν γαρ τελετάς θ' ημίν κατέδειξε φόνων τ' απέχεσθαι» (Βάτραχοι, 1032).

Ο Διόδωρος μας δίνει την πληροφορία ότι ο Ορφεύς είχε μνηθεί (και) στα Καβείρια μυστήρια:

*Λένε, μάλιστα, πως όσοι μετάσχουν στα μυστήρια γίνονται ευσεβέστεροι και δικαιότεροι και από κάθε άποψη καλύτεροι. Για αυτό και οι επιφανέστεροι από τους αρχαίους ήρωες και ημιθέους θέλησαν να μνηθούν στην τελετή· γιατί και ο Ιάσοντας και οι Διόσκουροι, ο Ηρακλής, επίσης, **και ο Ορφέας, αφού μυήθηκαν**, πέτυχαν σε όλες τους τις εκστρατείες λόγω της εμφάνισης τούτων των θεών.*
(Ε΄, 49.6)

Ο Ιωάννης Μαλάλας αναφέρει στην «Χρονογραφία» του, ότι ο Ορφεύς διδάχθηκε από τον Απόλλωνα. «[...] εκ της ιδίας αυτού ενθυμήσεως ουκ εξέθετο τι ποτέ περί θεού ή της κοσμικής κτίσεως, αλλ' είπεν ότι **αιτησαμένου δια ιδίας αυτού ευχής μαθείν παρά του Φοίβου** Τιτάνος ηλίου την θεογονίαν και την του κόσμου κτίσιν και τις εποίησεν αυτήν». Ο Πρόκλος στο υπόμνημά του «Εις τον Τίμαιον του Πλάτωνος» γράφει ότι ο Ορφεύς διδάχθηκε από την μούσα Καλλιόπη. Συνεπώς και σύμφωνα με την παράδοση, την γνώση που έλαβε ο Ορφέας, δεν την έλαβε από ανθρώπους ούτε στην Αίγυπτο. Έχοντας **ήδη** αυτή τη Γνώση, μετέβη στην Αίγυπτο. Γράφει πάλι ο ιστορικός Διόδωρος ο Σικελιώτης σχετικά με αυτό: «Αφοσιωμένος στη μόρφωσή του, **αφού έμαθε όλα όσα έλεγαν οι μύθοι για τους θεούς, πήγε στην Αίγυπτο όπου έμαθε κι άλλα περισσότερα** κι έγινε ο μεγαλύτερος των Ελλήνων σε θέματα θεολογίας, τελετών, ποιημάτων και τραγουδιών» (Βιβλίο Δ΄, 25.3).

Ὡστε ο Ορφεύς δεν διδάχθηκε τα πάντα στην Αίγυπτο, όπως το παρουσιάζουν οι απολογητές. Όταν πήγε εκεί, είχε ήδη γνώσεις. Εκεί έμαθε περισσότερα. Αυτό διαφέρει από το να ισχυριστεί κανείς ότι πήγε στην Αίγυπτο, έμαθε, και μετά ήρθε εδώ και μας δίδαξε τα των Αιγυπτίων, σαν εμείς να μην είχαμε τίποτα.

Βέβαια, η Γνώση που βρήκε εκεί ήταν ως επί το πλείστον ελληνική. Η ιδιοποίηση της ελληνικής γνώσης από τους Αιγυπτίους και της παρουσιάσεώς της ως δικό τους επίτευγμα, θα είναι το θέμα ενός προσεχούς άρθρου. Γιατί και σε αυτό παραπληροφορούν οι απολογητές.

Προς το παρόν, πέρα από όσα γράφτηκαν παραπάνω, αρκεί να φέρω ως τεκμήριο και την άποψη του Λουκιανού: «Αιθιόπων ούτε παρ' Αιγυπτίων αστρολογίης περί ουδέν ήκουσαν, αλλά σφίσιν Ορφεύς ο Οιάγρου και Καλλιόπης πρώτος τάδε απηγήσατο». (Περί της αστρολογίης, 8). Περί αστρονομικών θεμάτων, πρώτος μίλησε ο Ορφεύς, όχι οι Αιγύπτιοι.

Στα Αργοναυτικά, αναφέρονται δυο χωρία που μας ξεκαθαρίζουν το θέμα...

Αιγύπτω ιερόν λόγον εξελόχευσα, Μέμφιν ες ηγαθέη πελάσας, ιεράς τε πόληας Άπιδος, ας πέρι Νείλος αγάρροος εσταφανώται.
(στ. 44)

Δηλαδή, «σου είπα και όσα ιερά λόγια εξελόχευσα στην Αίγυπτο, όταν πλησίασα στην ιερή Μέμφιδα και τις άλλες ιερές πόλεις του Άπιδος».

Τί σημαίνει το ρήμα «εξελόχευσα»; Το πρώτο συνθετικό είναι η πρόθεση «εξ» (εκ) και το δεύτερο το «ελλοχεύω». Η πρόθεση «εκ»/«εξ» δηλώνει κάτι που είναι κρυφό και γίνεται φανερό. Λέμε «εκφράζω τα συλλυπητήρια μου». Δηλαδή, βγάζω προς τα έξω αυτό που αισθάνομαι εσωτερικά. Δηλαδή, φανερώνω.

Στο λεξικό του Δ. Δημητράκου (τ. Θ', σ. 4387), το ρήμα «λοχεύω» έχει εννέα σημασίες. Από αυτές, οι επτά έχουν να κάνουν κυριολεκτικά με την όλη διαδικασία της γεννήσεως. Δηλαδή, με τη σύλληψη, την ώρα του τοκετού, την γέννα, και την περίοδο αμέσως μετά τη γέννα. Μόνο μια σημασία από αυτές, έχει μεταφορική έννοια και σημαίνει «παράγω, δίδω, αναδίδω». Και υπάρχει και η σημασία «ενεδρεύω», σύμφωνα με τον λεξικογράφο Ησύχιο. Τί πονηριά κάνουν οι νεοαπολογητές; Παίρνουν την κυριολεκτική σημασία του ρήματος για να πουν ότι ο Ορφέας αφού διδάχθηκε από τους Αιγυπτίους, γέννησε τον ιερό λόγο! Μα εδώ

φυσικά, ο λόγος χρησιμοποιείται μεταφορικώς. Ο Ορφεύς έβγαλε από μέσα του, έδωσε, παρήγαγε, τον ιερό λόγο που ήδη είχε μνηθεί στα ελληνικά μυστήρια. Απλά, εξωτερίκευσε στους Αιγυπτίους τον ιερό λόγο που ενέδρευε ήδη μέσα του.

Σε άλλο σημείο του ίδιου έργου, αναφέρεται: «Ήδη γαρ μοι άλις καμάτων, άλις έπλετο μόχθων, ως ικόμην επί γαίαν απείριτον ηδέ πόληας, Αιγύπτω, Λιβύη τε βροτίς άνα θέσφατα φαίνων» (στ. 102). Δηλαδή, «Διότι τώρα πλέον μου είναι αρκετοί οι κόποι και οι ταλαιπωρίες που πέρασα διερχόμενος την απέραντη γη και τις πόλεις, αποκαλύπτοντας στους ανθρώπους τους θείους λόγους στην Αίγυπτο και στην Λυβύη».

Όσον αφορά τον τόπο της κύριας δράσης του Ορφέως, μας καθίσταται γνωστός από τις «Βάκχες» του Ευριπίδη, όπου λέει...

*Μπορεί **στου Ολύμπου τα δασιά** από δεντριά φαράγγια όπου ο Ορφεύς σύχναζε κι έπαιζε την κιθάρα, με το τραγούδι εμάγευε δέντρα μαζί κι αγρίμια, **Ω, Πιερία**, μακάριος που σε τιμά ο Εύιος (Διόνυσος), θα' ρθεις σ' εσένα με χορούς, με βακχικά τραγούδια.
(στ. 560- 566).*

ε) Συγγράμματα

Είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τόσο τα χαμένα όσο και τα σωζόμενα συγγράμματα του Ορφέως και των ορφικών διαδόχων του.

Πάλι με βάση τις μαρτυρίες, είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ότι έγραψε έπη. Ο Πausανίας στα «Βοιωτικά» (Λ', 4) αναφέρει την γνώμη, ότι ο Ορφέας ξεπέρασε τους προηγούμενους όσον αφορά την καλλιπέπεια των έμμετρων λόγων («ο δε Ορφεύς εμοί δοκείν υπερεβάλετο επών κόσμω τους προ αυτού»), και τόσο πολύ έγινε ισχυρός ώστε πίστευαν ότι βρήκε τις τελετές των θεών και τους καθαρμούς για τις νόσους που προκαλούνται εξαιτίας των ανόσιων έργων («και επί μέγα ήλθεν ισχύος οία πιστευόμενος ευρηκέναι τελετάς θεών και έργων ανοσίων καθαρμούς νόσων»), και μέσα θεραπείας και αποτροπές της θείας οργής («ιάματα και τροπάς μηνιμάτων θείων»).

Η γλώσσα που είναι γραμμένα τα ορφικά κείμενα είναι μια πρόσμιξη Αττικής διαλέκτου και Αιολικής (που είναι κλάδος της Αχαϊκής). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι την εποχή του Πεισιστράτου (6ος αιώνας), το ορφικό έργο

επανεκδόθηκε. Επόμενο ήταν να μετεγγραφτούν επί το απλούστερο και στη σύγχρονη για την τότε εποχή γλώσσα.

Ο Πλάτων αναφέρεται σε ύπαρξη εκτενούς ορφικής γραμματείας κατά την εποχή του, τον 4ο αιώνα· «βίβλων δε όμαδον παρέχονται Μουσαίου και Ορφέως, Σελήνης τε και Μουσών εγγόνων ως φασί» (Πολιτεία, Β΄, 364e)

Αιώνες μετά, ο Ιωάννης Μαλάλας στην «Χρονογραφία» του, γράφει ότι ο Ορφέας «ο σοφώτατος και περιβόητος ποιητής», εξέθεσε «θεογονίαν και κόσμου κτίσιν και ανθρώπων πλαστουργία». Είναι σε θέση να παραθέτει ορφικούς στίχους τους οποίους θεωρεί αυθεντικούς («και άλλους δε πολλούς περί τούτου είπε στίχους ο αυτός Ορφεύς»). Επίσης, μας δίνει την πληροφορία ότι «ο δε αυτός Ορφεύς εν τη βίβλω συνέταξεν», που σημαίνει ότι θεωρεί τα συγγράμματα αυθεντικά.

Αυτά όσο και του Ερμού του Τρισμαγίστου διδάσκονταν από τους φιλοσόφους. Αναφέρει για τον Θέωνα επί παραδείγματι: «Θέων ο σοφώτατος φιλόσοφος εδίδασκε και ηρμήνευε τα αστρονομικά και τα Ερμού του Τρισμαγίστου συγγράμματα και τα Ορφέως».

Διομήδης